

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

રાલિસ ઈન્ડિયા લિમિટેડ

વિરુદ્ધ

પોદુરુ વિદ્યા ભૂષણ અને અન્ય

(ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૯૨૪/૨૦૧૧)

૧૩ એપ્રિલ, ૨૦૧૧

[ન્યાયમૂર્તિ દલવીર ભંડારી અને ન્યાયમૂર્તિ દીપક વર્મા]

નેગોશિયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧:

કલમ ૧૪૧ – કંપનીઓ/પેઢીઓ દ્વારા ગુનો – ભાગીદારી પેઢી દ્વારા ઈશ્યૂ કરવામાં આવેલ ચેક અસ્વીકાર (પરત) થવો – સામાસામીઓ (સામાવાળાઓ) સહિત પેઢી અને ભાગીદારો સામે કલમ ૧૩૮ હેઠળ ફરિયાદ – ફરિયાદમાં એવું કથન કે તમામ ભાગીદારો આરોપી પેઢીના રોજિંદા કામકાજની સંભાળ રાખતા હતા અને તેમની જવાબદારી સંયુક્ત તેમજ વિભક્ત હતી – અસ્વીકૃત ચેકો ઈશ્યૂ થયાના ઘણા સમય પહેલાં પેઢી સાથેના સંબંધો તોડી નાખ્યા હોવાના આધારે સામાસામીઓ દ્વારા ફરિયાદ રદ કરવાની માગણી –

વડી અદાલતે સામાસામીઓને મુક્ત કર્યા – અપીલ પર, ઠરાવવામાં આવ્યું: સામાસામીઓ સામે ચોક્કસ કથનો કરવામાં આવ્યા હતા કે તેઓ સંબંધિત સમયે પેઢીના ભાગીદારો હતા અને ભાગીદારી પેઢીના રોજિંદા કામકાજની સંભાળ રાખતા હતા – સંબંધિત સમયે તેઓ ભાગીદારો ન હતા તે સાબિત કરવાની જવાબદારી ચોક્કસપણે તેમના પર હતી – સંબંધિત સમયગાળા દરમિયાન તેઓ પેઢીમાં ભાગીદારો હતા કે નહીં તે હકીકતનો પ્રશ્ન છે, જે ટ્રાયલ (કેસની સુનાવણી) દરમિયાન સ્થાપિત થવો જોઈએ – વિચારણા અદાલત દ્વારા ફરિયાદોની સંજ્ઞાન (કોન્સિઝન્સ) લેવામાં આવ્યાની કાર્યવાહીમાં વડી અદાલતે હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈતો ન હતો અને શરૂઆતમાં જ સામાસામીઓને ઉક્ત જવાબદારીમાંથી મુક્ત કરવા જોઈતા ન હતા – કોડ ઓફ કિમિનલ પ્રોસીજર, ૧૯૭૩ – કલમ ૪૮૨.

કોડ ઓફ કિમિનલ પ્રોસીજર, ૧૯૭૩: કલમ ૪૮૨ – જ્યારે ફોજદારી કાર્યવાહી કંપનીઓ દ્વારા આચરવામાં આવેલા ગુનાઓ સાથે સંબંધિત હોય ત્યારે વડી અદાલતોએ ફોજદારી કાર્યવાહી રદ કરવાની તેમની સત્તાનો કઈ રીતે ઉપયોગ કરવો જોઈએ – ચર્ચા કરવામાં આવી.

અપીલકર્તાએ આરોપીઓ સામે નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧ની કલમ ૧૩૮ અને ૧૪૧ હેઠળ ફોજદારી ફરિયાદો દાખલ કરી હતી. ફરિયાદમાં, અપીલકર્તા દ્વારા એવો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે આરોપી નં. ૧ એક ભાગીદારી પેઢી છે અને આરોપી નં. ૨ થી ૭ તેના ભાગીદારો છે અને આરોપી નં. ૩ વિવાદિત ચેકોના સહી કરનાર છે અને તમામ ભાગીદારો આરોપી પેઢીના રોજિંદા કામકાજની સંભાળ રાખતા હતા અને આમ તેમના દ્વારા ઊભી કરાયેલી જવાબદારી સંયુક્ત તેમજ વિભક્ત છે.

ઉક્ત ફરિયાદોમાં આરોપી નં. ૪, ૬ અને ૭ તરીકે દર્શાવેલ સામાસામીઓએ અસ્વીકૃત ચેકો ઇશ્યૂ થયાના ઘણા સમય પહેલાં આરોપી-પેઢી સાથેના પોતાના સંબંધો તોડી નાખ્યા હોવાના આધારે ડિસ્ચાર્જ (મુક્તિ) માટે વડી અદાલતમાં સી.આર.પી.સી.ની કલમ ૪૮૨ હેઠળ અરજીઓ દાખલ કરી

હતી. વડી અદાલતે સામાસામીઓને ડિસ્ચાર્જ કર્યા. તેનાથી નારાજ થઈને, અપીલકર્તાએ પ્રસ્તુત અપીલ દાખલ કરી.

અપીલ ગ્રાહ્ય રાખતાં, અદાલતે

ઠરાવ્યું: ૧. સામાસામીઓ સામે પૂરતા કથનો કરવામાં આવ્યા હતા કે તેઓ સંબંધિત સમયે પેઢીના ભાગીદારો હતા અને ભાગીદારી પેઢીના રોજિંદા કામકાજની સંભાળ રાખતા હતા. સામાસામીઓ દ્વારા ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હોવા છતાં ફરિયાદમાં અપીલકર્તા દ્વારા આ કથનોનો સ્પષ્ટપણે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ સંબંધિત સમયે તેઓ ભાગીદારો ન હતા તે સાબિત કરવાની જવાબદારી ચોક્કસપણે તેમના પર હતી. આ ભારણ તેમણે પુરાવા રજૂ કરીને મુક્ત કરવાનું હતું અને જ્યાં સુધી કાયદા અનુસાર તેવું સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી, તેમને તેમની જવાબદારીમાંથી મુક્ત કરી શકાય નહીં. પરિણામે, વડી અદાલતે તેમને ડિસ્ચાર્જ કરવામાં ભૂલ કરી છે. તેમજ, વડી અદાલત સમક્ષ પોતાની જ રજૂઆતોના આધારે, સામાસામીઓએ એ હકીકતનો સ્વીકાર કર્યો હતો કે અપીલકર્તાએ શરૂઆતની ફરિયાદોમાં પેઢીના કામકાજનો પ્રભાર સંભાળતા ભાગીદારો તરીકે તેમનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો. ૩૧.૦૩.૨૦૦૪ ના રોજ તેઓ પેઢીમાં ભાગીદારો હતા કે નહીં તે પ્રશ્ન હકીકતનો છે, જે કેસની સુનાવણી દરમિયાન સ્થાપિત કરવાનો હતો. આમ, ફરિયાદ પક્ષની પ્રાથમિક જવાબદારી ફરિયાદમાં ચોક્કસ કથનો કરવાની છે જેથી આરોપીને પ્રતિનિધિક રીતે જવાબદાર બનાવી શકાય. ફોજદારી જવાબદારી નક્કી કરવા માટે, અપીલકર્તા/ફરિયાદી માટે આરોપી ભાગીદાર દરેક વ્યવહારથી માહિતગાર હતો તેવું દર્શાવવાની કોઈ કાનૂની આવશ્યકતા નથી. બીજી બાજુ, અધિનિયમની કલમ ૧૪૧ નું પરંતુક સ્પષ્ટપણે ઠરાવે છે કે જો આરોપી અદાલતની ખાતરી થાય તે રીતે સાબિત કરવા સક્ષમ હોય કે ગુનો તેની જાણ વગર આચરવામાં આવ્યો હતો અથવા તેણે આવા ગુનાને બનતો અટકાવવા માટે યોગ્ય કાળજી રાખી હતી, તો તે સજાને પાત્ર બનશે નહીં. આખરી ચુકાદો અને હુકમ રજૂ કરાયેલા પુરાવા પર નિર્ભર રહેશે. ફોજદારી જવાબદારી માત્ર તેમના પર જ લાગુ પડે છે, જેઓ ગુનો આચરવાના

સમયે પેઢીના વ્યવસાયના સંચાલન માટે પ્રભારી અને જવાબદાર હતા. પરંતુ ભાગીદારી પેઢીના ભાગીદારો સામે પ્રતિનિધિક ફોજદારી જવાબદારીનો નિષ્કર્ષ ત્યારે તારવી શકાય જ્યારે ફરિયાદમાં પેઢી "સામે" ભાગીદારોના હોદ્દા અંગે ચોક્કસ કથન કરવામાં આવ્યું હોય. આનાથી તેઓ ફોજદારી કાર્યવાહીનો સામનો કરવા માટે જવાબદાર બનશે પરંતુ તેનાથી આપમેળે દોષસિદ્ધિ થશે નહીં. તેથી, તેમને કોઈ પ્રતિકૂળ અન્યાય થતો નથી – જો તેઓ અંતે નિર્દોષ જણાય, તો તેના અનિવાર્ય પરિણામ સ્વરૂપે તેઓ નિર્દોષ છૂટી જશે.

૨. શરૂઆતમાં જ, વિચારણા અદાલત દ્વારા ફરિયાદોની લેવાયેલી સંજ્ઞાનમાં વડી અદાલતે હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈતો ન હતો અને શરૂઆતમાં જ સામાસામીઓને ઉક્ત જવાબદારીમાંથી મુક્ત કરવા જોઈતા ન હતા. જ્યાં સુધી પક્ષકારોને પુરાવા રજૂ કરવાની તક આપવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, અગાઉની ભાગીદારી કંઈ તારીખે વિસર્જિત થઈ હતી અને કંઈ તારીખથી સામાસામીઓ પેઢીના ભાગીદારો તરીકે નિવૃત્ત થયા હતા તે અંગે કોઈ ચોક્કસ નિષ્કર્ષ પર આવવું શક્ય નથી.

૩. જ્યારે ફોજદારી કાર્યવાહી કંપનીઓ દ્વારા આચરવામાં આવેલા ગુનાઓ સાથે સંબંધિત હોય ત્યારે વડી અદાલતોએ ફોજદારી કાર્યવાહી રદ કરવાની તેમની સત્તાનો કંઈ રીતે ઉપયોગ કરવો જોઈએ. વાણિજ્યિક વ્યવહારોની દુનિયામાં અસંખ્ય અનન્ય જટિલતાઓ હોય છે, જેમાંથી ઘણી હજુ સુધી વૈધાનિક રીતે નિયંત્રિત થવાની બાકી છે. ખાસ કરીને, અધિનિયમની કલમ ૧૪૧ માં ઠરાવેલ સિદ્ધાંત (જે ખાદ્ય સુરક્ષા અને ધોરણો અધિનિયમ, ભૂતપૂર્વ ખાદ્ય ભેળસેળ અટકાયત અધિનિયમ વગેરે જેવા અન્ય અધિનિયમોની સમાન કલમો સાથે સમાન વિષયવસ્તુ ધરાવે છે) ભોળા તૃતીય પક્ષકારોના ભોગે અપ્રમાણિક કંપનીઓ દ્વારા દુરુપયોગને પાત્ર છે. પ્રસ્તુત કેસમાં, ભાગીદારી ક્યારે અસ્તિત્વમાં આવી, શરૂઆતના ભાગીદારો કોણ હતા અને સામાસામીઓ વાસ્તવમાં ભાગીદારી પેઢીમાંથી ક્યારે નિવૃત્ત થયા હતા વગેરે જેવા ક્ષેત્રે અસંખ્ય વિવાદિત હકીકતો સંકળાયેલી હતી.

૪. પ્રતિનિધિક જવાબદારીના ચોક્કસ કથન અંગે એસ.એમ.એસ. ફાર્માસ્યુટિકલ્સનો નિર્ણય (રેશિયો) સંબંધિત સમયે આરોપીઓ અનુક્રમે કંપની કે પેઢીના ડિરેક્ટરો કે ભાગીદારો હતા તે હકીકત પૂર્ણપણે સ્થાપિત થયા પછી જ અનુસરી શકાય છે. જો કે, પ્રસ્તુત કેસ જેવા કિસ્સાઓમાં, જ્યાં પેઢીની રચના અંગે જ પક્ષકારો વચ્ચે આક્ષેપો અને પ્રતિ-આક્ષેપો હોય, ત્યાં 'ચોક્કસ કથન'ના ઉક્ત નિયમનું વ્યાપક અર્થઘટન કરવું જોઈએ. ખરેખર, જો કોઈ કંપનીના ડિરેક્ટરો કે પેઢીના ભાગીદારો, ખોટા દસ્તાવેજો (જેમ કે બનાવટી ભાગીદારી લેખ) રજૂ કરીને અથવા ખોટા નિવેદનો (કે અન્ય લોકો કંપની/પેઢીના પ્રભારી હતા) કરીને તૃતીય પક્ષને ક્ષત્યા પછી, પછીના તબક્કે, ફરિયાદમાં તેમના પર સીધો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો ન હતો તેવા આધારે ફોજદારી કાર્યવાહીમાંથી રક્ષણ માંગે, તો તે ન્યાયની મશ્કરીથી કમ નહીં હોય – આવી રજૂઆત કુદરતી ન્યાયના કાયદાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોમાંથી એક પર પ્રહાર કરે છે, જે એ છે કે કોઈને પણ પોતાની ભૂલનો લાભ લેવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં. અલબત્ત, આવું અવલોકન સામાન્ય સ્વરૂપનું છે, અને તેને પ્રસ્તુત કેસ સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી, છતાં, અધિનિયમની કલમ ૧૪૧ હેઠળના ગુના સંબંધિત ફોજદારી કાર્યવાહી રદ કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ આ સલાહકારી નોંધ અને ચેતવણીને ધ્યાનમાં રાખીને જ કરવો જોઈએ. સી.આર.પી.સી.ની કલમ ૪૮૨ હેઠળ પોતાને ન્યાયક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને એકલ ન્યાયાધીશ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ આક્ષેપિત ચુકાદો અને હુકમ કાયદાની દ્રષ્ટિએ ટકી શકે તેમ નથી. તેને આથી રદ અને નિકાલ કરવામાં આવે છે. વિચારણા અદાલતને બંને પક્ષોને સાંભળવાની તક આપ્યા પછી, કાયદા અનુસાર, વહેલી તકે અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરાયેલી ફોજદારી ફરિયાદોનો નિકાલ કરવા સૂચના આપવામાં આવે છે. જો કે, વિચારણા અદાલત અહિંયાં કરવામાં આવેલા કોઈપણ અવલોકનોથી પ્રભાવિત થયા વિના કાયદા અનુસાર બાબતોનો નિર્ણય કરશે.

એસ.એમ.એસ. ફાર્માસ્યુટિકલ્સ લિમિટેડ વિ. નીતા ભટ્ટા અને અન્ય ૨૦૦૫(૮) એસસીસી ૮૯ – આધાર રાખવામાં આવ્યો.

સંદર્ભિત કેસ કાયદો: ૨૦૦૫(૮) એસસીસી ૮૯ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો
(ફકરા ૧૦, ૧૫)

દીવાની અપીલી હુકમત: ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૯૨૪/૨૦૧૧.

હૈદરાબાદ સ્થિત આંધ્રપ્રદેશ ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ક્રિમિનલ અપીલ નં.
૩૦૮૫/૨૦૦૭ માં તારીખ ૨૭.૭.૨૦૦૭ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે.

સાથે

ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૯૨૫ અને ૯૨૬/૨૦૧૧.

અપીલકર્તા વતી અજય દહિયા (શિબાશીષ મિશ્રા માટે). સામાસામીઓ
વતી જી.વી.આર. ચૌધરી, કે. શિવરાજ ચૌધરી, ડી. ભારતી રેહ્મા અને રમેશ
અલ્લાંકી (ડી. મહેશ બાબુ માટે).

અદાલતનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ દીપક વર્મા દ્વારા જાહેર કરવામાં આવ્યો:

૧. અપીલ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવે છે.

૨. આ અને સંબંધિત બાબતો આંધ્રપ્રદેશ હાઈકોર્ટ, હૈદરાબાદના વિદ્વાન એકલ
ન્યાયાધીશ દ્વારા ક્રિમિનલ પિટિશન નં. ૩૦૮૫/૨૦૦૭, ૩૦૮૨/૨૦૦૭ અને
૩૦૮૪/૨૦૦૭ (તમામ પોદુરુ વિદ્યા ભૂષણ અને અન્ય વિ. રાલિસ ઇન્ડિયા
લિમિટેડ અને અન્ય શિર્ષક હેઠળ) માં કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસીજર [ટૂંકમાં
'સી.આર.પી.સી.'] ની કલમ ૪૮૨ હેઠળ આપેલા ન્યાયક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને
પસાર કરાયેલ તારીખ ૨૭.૦૭.૨૦૦૭ ના હુકમમાંથી ઉદ્ભવે છે, જેના દ્વારા

અને જે હેઠળ આરોપી નં. ૪, ૬ અને ૭ (અહીં સામાસામી નં. ૧, ૨ અને ૩ તરીકે દર્શાવેલ) ને નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧ (હવે પછી 'અધિનિયમ' તરીકે સંદર્ભિત) ની કલમ ૧૩૮ અને ૧૪૧ હેઠળના ગુનાઓમાંથી ડિસ્ચાર્જ (મુક્ત) કરવામાં આવ્યા છે.

૩. સરળતા ખાતર, એસ.એલ.પી. (ક્રિમિનલ) નં. ૧૮૭૪/૨૦૦૮ માં દર્શાવેલ હકીકતોને ધ્યાનમાં લેવામાં આવે છે.

૪. અપીલકર્તાએ ફરિયાદી તરીકે મુખ્ય જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, ગૌતમ બુદ્ધ નગર, નોઈડા (યુ.પી.) સમક્ષ તારીખ ૨૩.૭.૨૦૦૪ ના રોજ અધિનિયમની કલમ ૧૩૮ અને ૧૪૧ હેઠળ ફોજદારી ફરિયાદ દાખલ કરી હતી. ઉક્ત ફરિયાદમાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે યુનિયન બેંક ઓફ ઇન્ડિયા, વિજયવાડા મુખ્ય શાખા પર દોરેલા રૂ. ૧૫,૦૦,૦૦૦/- ની રકમના તારીખ ૩૧.૦૩.૨૦૦૪ ના ચેક નં. ૩૮૨૮૭૪ અને ૩૮૨૮૭૫ આરોપી વ્યક્તિઓ દ્વારા ઇશ્યૂ કરવામાં આવ્યા હતા. ઉક્ત ચેકો, જ્યારે તેમની બેંકમાં રજૂ કરવામાં આવ્યા ત્યારે, 'દોરનાર દ્વારા ચુકવણી અટકાવેલ છે' (Payment stopped by Drawer) ની નોંધ સાથે તારીખ ૨૯.૦૫.૨૦૦૪ ની ચેક પરત સલાહ (Cheque Return Advice) દ્વારા વાપર્યૂકવાયેલા પરત આવ્યા હતા. ઉક્ત ફરિયાદમાં, અપીલકર્તા દ્વારા નીચે મુજબનું ચોક્કસ કથન કરવામાં આવ્યું છે:

"કે આરોપી નં. ૧ એક ભાગીદારી પેઢી છે અને આરોપી નં. ૨ થી ૭ તેના ભાગીદારો છે અને આરોપી નં. ૩ વિવાદિત ચેકોના સહી કરનાર છે અને તમામ ભાગીદારો આરોપી પેઢીના રોજિંદા કામકાજની સંભાળ રાખે છે

અને આમ તેમના દ્વારા ઊભી કરાયેલી જવાબદારી સંયુક્ત અને વિભક્ત છે."

૫. અહીં એ ઉલ્લેખ કરવો પ્રસ્તુત થઈ શકે છે કે અપીલકર્તાએ ચંડીગઢ, વિજયવાડા અને જમ્મુ અને કાશ્મીરની સક્ષમ હુકૂમત ધરાવતી ફોજદારી અદાલતો સમક્ષ પણ આવી જ સમાન ફરિયાદો દાખલ કરી હતી. તેથી, ભાગીદારી પેઢી મેસર્સ શ્રી લક્ષ્મી એજન્સીને ટી.પી. (ક્રિમિનલ) નં. ૧૬૧-૧૭૧/૨૦૦૫ દાખલ કરવાની ફરજ પડી હતી, જેનો આ અદાલત દ્વારા તારીખ ૦૩.૦૩.૨૦૦૬ ના રોજ નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો અને અપીલકર્તા દ્વારા સામાસામીઓ સામે દાખલ કરાયેલા તમામ ફોજદારી કેસો (જમ્મુ અને કાશ્મીર રાજ્યમાં પેન્ડિંગ હોય તે સિવાયના) એક સંયુક્ત ફોજદારી ફરિયાદોની શ્રેણી તરીકે હૈદરાબાદની સક્ષમ ફોજદારી અદાલત દ્વારા ચલાવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. પરિણામે તમામ ફરિયાદો હવે કાયદા અનુસાર નિકાલ માટે XIV એડિશનલ ચીફ મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ, નામપક્ષી, હૈદરાબાદ સમક્ષ પેન્ડિંગ છે. ઉક્ત ફરિયાદોમાં આરોપી નં. ૪, ૬ અને ૭ તરીકે દર્શાવેલ સામાસામીઓએ ત્યારબાદ પોતાના ડિસચાર્જ માટે આંધ્રપ્રદેશ હાઈકોર્ટ, હૈદરાબાદ સમક્ષ સી.આર.પી.સી.ની કલમ ૪૮૨ હેઠળ અરજીઓ દાખલ કરી હતી.

૬. સામાસામીઓ દ્વારા વડી અદાલત સમક્ષ અન્ય બાબતોની સાથે નીચે મુજબ રજૂઆત કરવામાં આવી હતી:

"કે ઉપરોક્ત ફરિયાદમાં અરજદારોને મેસર્સ શ્રી લક્ષ્મી એજન્સીના ભાગીદારો તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા હતા. કે ઉપરોક્ત કથનો ખોટા છે. ખાસ કરીને જ્યારે ફરિયાદી મેસર્સ રાલિસ ઇન્ડિયા લિમિટેડ સંપૂર્ણપણે

જાણતા હતા કે અરજદારોએ તારીખ ૩૧.૦૩.૨૦૦૪ ના સમજૂતી કરાર (માર્ગદર્શક સંમતિપત્ર) ના અમલ પહેલાં અને તારીખ ૩૧.૦૩.૨૦૦૪ ના રોજ અસ્વીકૃત ચેકો ઇશ્યૂ થયાના ઘણા સમય પહેલાં મેસર્સ લક્ષ્મી એજન્સી સાથેના પોતાના સંબંધો તોડી નાખ્યા હતા."

વડી અદાલતના વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે રેકૉર્ડની અવલોકન કર્યા પછી અને પક્ષકારોને સાંભળ્યા પછી સામાસામીઓને ડિસ્ચાર્જ કરવાનું યોગ્ય અને ઉચિત માન્યું. તેથી આ અપીલ.

૭. તદ્દનુસાર, અમે અપીલકર્તા વતી વિદ્વાન વકીલ શ્રી અજય દહિયા અને સામાસામીઓ વતી શ્રી જી.વી.આર. ચૌધરીને વિગતવાર સાંભળ્યા છે અને રેકૉર્ડનું અવલોકન કર્યું છે.

૮. શરૂઆતમાં, અપીલકર્તા વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે મૂળ ફરિયાદોમાં સ્પષ્ટપણે ઉપરોક્ત કથનો કરવામાં આવ્યા હોવાને ધ્યાનમાં રાખીને, સામાસામીઓને ડિસ્ચાર્જ કરવા માટે કોઈ કેસ બનતો ન હતો. એવી પણ રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સામાસામીઓએ અધિનિયમની કલમ ૧૩૮/૧૪૧ હેઠળના ગુનાઓ માટેની તેમની પ્રતિનિધિક જવાબદારીનો એવા આધારે ઇનકાર કર્યો છે કે તેઓ ૨૦૦૧/૨૦૦૨ માં એટલે કે ૨૦૦૪ માં પ્રશ્નાસ્પદ ચેકો ઇશ્યૂ થયાના ઘણા સમય પહેલાં ભાગીદારી પેઢીમાંથી નિવૃત્ત થઈ ગયા હતા. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ઉક્ત ઇનકાર સ્વીકારી શકાય નહીં કારણ કે તે વિચારણા અદાલત દ્વારા ધ્યાનમાં લેવાનો પુરાવાનો વિષય રહેશે. અસ્વીકૃત ચેકો ઇશ્યૂ થયા તે પહેલાં સામાસામીઓ વાસ્તવમાં ક્યારે ભાગીદારી પેઢીમાંથી નિવૃત્ત

થયા હતા તે વિવાદિત પ્રશ્ન હોવાથી પક્ષકારો કેસની સુનાવણી (ટ્રાયલ) માં જાય પછી જ તેઓ આક્ષેપિત જવાબદારીઓ માટે જવાબદાર રહેશે કે નહીં તે પ્રશ્નનો જવાબ આપી શકાશે.

૯. બીજી બાજુ, સામાસામીઓ વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે અપીલકર્તા સામાસામીઓ પર ફોજદારી જવાબદારી ચોક્કસપણે લાદવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે, જે રેકૉર્ડની બાબત છે અને તેથી, શરૂઆતમાં જ, વડી અદાલતે તેમને અનાવશ્યકપણે ફોજદારી કાર્યવાહીનો સામનો કરવા માટે નિર્દેશ આપવાને બદલે ડિસ્ચાર્જ કરવામાં યોગ્ય ન્યાય કર્યો હતો. તેમના મતે, આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, આક્ષેપિત હુકમ સામે કોઈ હસ્તક્ષેપની આવશ્યકતા નથી અને અપીલો ફગાવી દેવાને પાત્ર છે.

૧૦. અમારી સમક્ષના કેસનું યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં વિશ્લેષણ કરવા માટે, તમામ ફોજદારી ફરિયાદોની એક પછી એક તપાસ કરવી જરૂરી છે. ફરિયાદોના અવલોકન પર, અમે નોંધ્યું છે કે ૨૦૦૫ (૮) એસસીસી ૮૯ માં અહેવાલ થયેલ એસ.એમ.એસ. ફાર્માસ્યુટિકલ્સ લિમિટેડ વિ. નીતા ભટ્ટા અને અન્ય ના કેસમાં આ અદાલતની ત્રણ ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠ દ્વારા મંડિત કરાયેલ પ્રતિનિધિક ફોજદારી જવાબદારીનું ચોક્કસ કથન અહીં ઉપર ફકરા ૪ માં દર્શાવેલ સ્વરૂપમાં તેમાં સમાવિષ્ટ છે.

૧૧. આમ, ફોજદારી ફરિયાદમાં અમારા દ્વારા જોવામાં આવ્યા મુજબના ઉપરોક્ત કથનોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમારો સુવિચારિત અભિપ્રાય છે કે સામાસામીઓ સામે પૂરતા કથનો કરવામાં આવ્યા છે કે તેઓ સંબંધિત સમયે પેઢીના ભાગીદારો

હતા અને ભાગીદારી પેઢીના રોજિંદા કામકાજની સંભાળ રાખતા હતા. સામાસામીઓ દ્વારા ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હોવા છતાં ફરિયાદમાં અપીલકર્તા દ્વારા આ કથનનો સ્પષ્ટપણે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે, પરંતુ સંબંધિત સમયે તેઓ ભાગીદારો ન હતા તે સાબિત કરવાની જવાબદારી ચોક્કસપણે તેમના પર છે. આ ભારણ તેમણે પુરાવા રજૂ કરીને મુક્ત કરવાનું રહેશે અને જ્યાં સુધી કાયદા અનુસાર તેવું સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી, અમારા મતે, તેમને તેમની જવાબદારીમાંથી મુક્ત કરી શકાય નહીં. પરિણામે, વડી અદાલતે તેમને ડિસ્ચાર્જ કરવામાં ભૂલ કરી છે. તેમજ, પુનરાવર્તનના ભોગે પણ, વડી અદાલત સમક્ષ પોતાની જ રજૂઆતોના આધારે (ઉપર ફકરા ૬ માં પુનઃઉત્પાદિત), સામાસામીઓએ એ હકીકતનો સ્વીકાર કર્યો છે કે અપીલકર્તાએ શરૂઆતની ફરિયાદોમાં પેઢીના કામકાજનો પ્રભાર સંભાળતા ભાગીદારો તરીકે તેમનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો. ૩૧.૦૩.૨૦૦૪ ના રોજ તેઓ પેઢીમાં ભાગીદારો હતા કે નહીં તે પ્રશ્ન હકીકતનો છે, જે કેસની સુનાવણી દરમિયાન સ્થાપિત કરવાનો રહેશે. ફરિયાદમાં કથન દ્વારા પ્રારંભિક ભારણ અપીલકર્તા દ્વારા પૂરું કરવામાં આવ્યું છે.

૧૨. ફરિયાદીની પ્રાથમિક જવાબદારી ફરિયાદમાં ચોક્કસ કથનો કરવાની છે જેથી આરોપીને પ્રતિનિધિક રીતે જવાબદાર બનાવી શકાય. ફોજદારી જવાબદારી નક્કી કરવા માટે, અપીલકર્તા/ફરિયાદી માટે આરોપી ભાગીદાર દરેક વ્યવહારથી માહિતગાર હતો તેવું દર્શાવવાની કોઈ કાનૂની આવશ્યકતા નથી. બીજી બાજુ, અધિનિયમની કલમ ૧૪૧ નું પરંતુક સ્પષ્ટપણે ઠરાવે છે કે જો આરોપી અદાલતની ખાતરી થાય તે રીતે સાબિત કરવા સક્ષમ હોય કે ગુનો તેની જાણ

વગર આચરવામાં આવ્યો હતો અથવા તેણે આવા ગુનાને બનતો અટકાવવા માટે યોગ્ય કાળજી રાખી હતી, તો તે સજાને પાત્ર બનશે નહીં. કહેવાની જરૂર નથી કે, આખરી ચુકાદો અને હુકમ રજૂ કરાયેલા પુરાવા પર નિર્ભર રહેશે. ફોજદારી જવાબદારી માત્ર તેમના પર જ લાગુ પડે છે, જેઓ ગુનો આચરવાના સમયે પેઢીના વ્યવસાયના સંચાલન માટે પ્રભારી અને જવાબદાર હતા. પરંતુ ભાગીદારી પેઢીના ભાગીદારો સામે પ્રતિનિધિક ફોજદારી જવાબદારીનો નિષ્કર્ષ ત્યારે તારવી શકાય જ્યારે ફરિયાદમાં પેઢી "સામે" ભાગીદારોના હોદ્દા અંગે ચોક્કસ કથન કરવામાં આવ્યું હોય. આનાથી તેઓ ફોજદારી કાર્યવાહીનો સામનો કરવા માટે જવાબદાર બનશે પરંતુ તેનાથી આપમેળે દોષસિદ્ધિ થતી નથી. તેથી, તેમને કોઈ પ્રતિકૂળ અન્યાય થતો નથી – જો તેઓ અંતે નિર્દોષ જણાય, તો તેના અનિવાર્ય પરિણામ સ્વરૂપે તેઓ નિર્દોષ છૂટી જશે.

૧૩. શરૂઆતમાં જ, વિચારણા અદાલત દ્વારા ફરિયાદોની લેવાયેલી સંજ્ઞાનમાં વડી અદાલતે હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈતો ન હતો. વડી અદાલત સામાસામીઓને શરૂઆતમાં જ ઉક્ત જવાબદારીમાંથી મુક્ત કરી શકી ન હોત. જ્યાં સુધી પક્ષકારોને પુરાવા રજૂ કરવાની તક આપવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, અગાઉની ભાગીદારી કઈ તારીખે વિસર્જિત થઈ હતી અને કઈ તારીખથી સામાસામીઓ પેઢીના ભાગીદારો તરીકે નિવૃત્ત થયા હતા તે અંગે કોઈ ચોક્કસ નિષ્કર્ષ પર આવવું શક્ય નથી.

૧૪. વર્તમાન ચર્ચા સમાપ્ત કરતા પહેલાં, જ્યારે ફોજદારી કાર્યવાહી કંપનીઓ દ્વારા આચરવામાં આવેલા ગુનાઓ સાથે સંબંધિત હોય ત્યારે વડી અદાલતોએ

ફોજદારી કાર્યવાહી રદ કરવાની તેમની સત્તાનો કઈ રીતે ઉપયોગ કરવો જોઈએ તે અંગે ચેતવણીરૂપ નોંધ મૂકવાની આ તક પણ અમે લઈએ છીએ. વાણિજ્યિક વ્યવહારોની દુનિયામાં અસંખ્ય અનન્ય જટિલતાઓ હોય છે, જેમાંથી ઘણી હજુ સુધી વૈધાનિક રીતે નિયંત્રિત થવાની બાકી છે. ખાસ કરીને, અધિનિયમની કલમ ૧૪૧ માં ઠરાવેલ સિદ્ધાંત (જે ખાધ સુરક્ષા અને ધોરણો અધિનિયમ, ભૂતપૂર્વ ખાધ ભેળસેળ અટકાયત અધિનિયમ વગેરે જેવા અન્ય અધિનિયમોની સમાન કલમો સાથે સમાન વિષયવસ્તુ ધરાવે છે) ભોળા તૃતીય પક્ષકારોના ભોગે અપ્રમાણિક કંપનીઓ દ્વારા દુરુપયોગને પાત્ર છે. વર્તમાન કેસમાં, અસંખ્ય વિવાદિત હકીકતો સંકળાયેલી છે – ઉદાહરણ તરીકે, ભાગીદારી ક્યારે અસ્તિત્વમાં આવી, શરૂઆતના ભાગીદારો કોણ હતા, સામાસામીઓ વાસ્તવમાં ભાગીદારી પેઢીમાંથી ક્યારે નિવૃત્ત થયા હતા વગેરે.

૧૫. સખત રીતે કહીએ તો, એસ.એમ.એસ. ફાર્માસ્યુટિકલ્સ (ઉપરોક્ત) નો નિર્ણય (રેશિયો) સંબંધિત સમયે આરોપીઓ અનુક્રમે કંપની કે પેઢીના ડિરેક્ટરો કે ભાગીદારો હતા તે હકીકત પૂર્ણપણે સ્થાપિત થયા પછી જ અનુસરી શકાય છે. જો કે, પ્રસ્તુત કેસ જેવા કિસ્સાઓમાં, જ્યાં પેઢીની રચના અંગે જ પક્ષકારો વચ્ચે આક્ષેપો અને પ્રતિ-આક્ષેપો હોય, ત્યાં 'ચોક્કસ કથન'ના ઉક્ત નિયમનું વ્યાપક અર્થઘટન કરવું જોઈએ. ખરેખર, જો કોઈ કંપનીના ડિરેક્ટરો કે પેઢીના ભાગીદારો, ખોટા દસ્તાવેજો (જેમ કે બનાવટી ભાગીદારી લેખ) રજૂ કરીને અથવા ખોટા નિવેદનો (કે અન્ય લોકો કંપની/પેઢીના પ્રભારી હતા) કરીને તૃતીય પક્ષને ક્ષત્યા પછી, પછીના તબક્કે, ફરિયાદમાં તેમના પર સીધો આરોપ

મૂકવામાં આવ્યો ન હતો તેવા આધારે ફોજદારી કાર્યવાહીમાંથી રક્ષણ માંગે, તો તે ન્યાયની મશ્કરીથી કમ નહીં હોય – આવી રજૂઆત કુદરતી ન્યાયના કાયદાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોમાંથી એક પર પ્રહાર કરે છે, જે એ છે કે કોઈને પણ પોતાની ભૂલનો લાભ લેવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં. અલબત્ત, ઉપરોક્ત અવલોકન સામાન્ય સ્વરૂપનું છે, અને તેને વર્તમાન કેસ સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી, છતાં, અધિનિયમની કલમ ૧૪૧ હેઠળના ગુના સંબંધિત ફોજદારી કાર્યવાહી રદ્દ કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ આ સલાહકારી નોંધ અને ચેતવણીને ધ્યાનમાં રાખીને જ કરવો જોઈએ.

૧૬. પૂર્વોક્ત ચર્ચાના કારણે, અમારો સુવિચારિત અભિપ્રાય છે કે સી.આર.પી.સી.ની કલમ ૪૮૨ હેઠળ પોતાને ન્યાયક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ આક્ષેપિત ચુકાદો અને હુકમ કાયદાની દ્રષ્ટિએ ટકી શકે તેમ નથી. તેને આથી રદ્દ અને નિકાલ કરવામાં આવે છે. વિચારણા અદાલતને બંને પક્ષોને સાંભળવાની તક આપ્યા પછી, કાયદા અનુસાર, વહેલી તકે અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરાયેલી ફોજદારી ફરિયાદોનો નિકાલ કરવા સૂચના આપવામાં આવે છે. જો કે, વિચારણા અદાલત અહીં ઉપર કરવામાં આવેલા કોઈપણ અવલોકનોથી પ્રભાવિત થયા વિના કાયદા અનુસાર બાબતોનો નિર્ણય કરશે. અપીલો ગ્રાહ્ય રાખવામાં આવે છે. પક્ષકારોએ પોતપોતાનો ખર્ચ ભોગવવાનો રહેશે.

અપીલ ગ્રાહ્ય રાખવામાં આવી.

This Judgment has been translated using AI tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.